

ՉԿԱՐՃԱՆՔ ԵՎ ՆԵՐԲԵՌՆՈՒՄ

ԻՆՉ ՓԱՅԼՈՒՄ Է, ՈՍԿԻ ՉԷ

Համալսարանի դասախոսությունից հետո, մինչ ընկերներին հանդիպելը, Հելենը կարճ ժամանակով այցելեց Աննային և Ալեքսին:

- Հելեն, գիտե՞իր, որ Ալեքսը գտել է մի կայք, որտեղից կարող ես անվճար հեռախոսազանգի երաժշտություն (ռինգտոններ) ներբեռնել:

- Ո՛չ, նա ինձ այդ մասին չի ասել, բայց դու կարող էիր մի քիչ գումար խնայել, եթե ասեիր ինձ, - քրքջաց Հելենը: Համացանցում կան անվճար ծառայություններ, բայց հեռախոսազանգի երաժշտությունը, պաստառները, տեսաֆայլերը, ավատարներն ու այլ նման ծառայությունները հազվադեպ են անվճար լինում:

- Եթե ավելի ուշադիր ուսումնասիրես կայքը, հավանաբար կհայտնաբերես փոքր տառերով գրված գրություն՝ ծառայությունների գնի մասին: Հեռախոսազանգի երաժշտությունը, վիկտորինաները / quizzes/, խաղերը և նմանատիպ այլ բաներ գայթակղության հիանալի միջոց են՝ մարդկանց այսպես կոչված «անվճար» ծառայությունների բաժանորդագրման դրդելու համար:

Բացե՛ք ձեր սիրելի որոնման համակարգը: Այնտեղ հավաքե՛ք free ringtones (անվճար հեռախոսագրերի երաժշտություն) արտահայտությունը և տեսե՛ք ինչպիսին կլինի ձեր որոնման արդյունքը: Ստուգեք մի քանի կայք-էջեր: Կարո՞ղ եք ինչ որ թակարդներ գտնել:

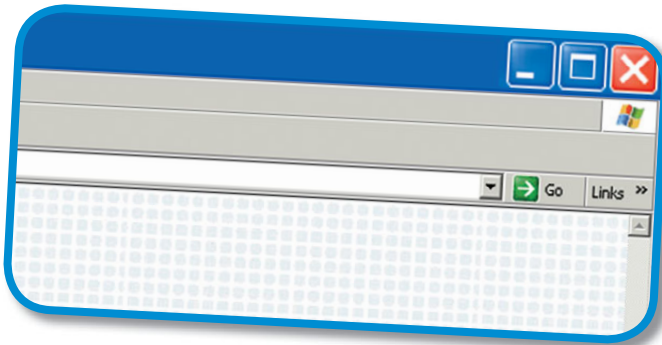
- Տեսա՞ր՝ ինչպես աշխատեց, նույնիսկ քո և Ալեքսի պարագայում,-ժպտալով ավելացրեց Հելենը՝ բացականչելով,-ամեն փայլող բան ոսկի չէ :

- Հը՛մ, տեսնում եմ,-ասաց Աննան:

- Ինձ պատմի՛ր այդ մասին ավելին, որպեսզի կարողանամ Ալեքսին զարմացնել:

- Դե լավ, Ջի, ուրախությամբ,-պատասխանեց Հելենը:

- Համացանցում ապրանքները գովազդվում են և կարող են գնվել: Ուստի, եթե դուք բանիմաց սպառող չեք, ապա հեշտությամբ կարող եք թակարդն ընկնել: Հիշո՞ւմ եք, երբ մենք խոսում էինք գաղտնիությունը (մասնավորությունը) պաշտպանելու մասին: Դու պետք է խուսափես լրացնել այնպիսի առցանց փաստաթղթեր, որտեղ պահանջվում է նշել քո մասին անձնական տվյալներ, ասենք՝ անուն կամ էլ. փոստ: Լրացրու միայն այն ձևերը, որոնց դեպքում քեզ հստակ հայտնի է, թե ինչու է հավաքագրվում տվյալ տեղեկատվությունը:

- Իսկ շուտով, սիրելի Ջի, դու կհասկանաս նաև, որ այս կայքերում կան բազմաթիվ դուրս լողացող պատուհաններ, այսինքն՝ փոքր պատուհաններ, որոնք պարունակում են հաղորդագրություններ կամ նկարներ: Երբեք մի՛ բացեք դրանք: Փակե՛ք դուրս լողացող պատուհանները՝ սեղմելով աջ անկյունում գտնվող կարմիր խաչը:

- Բայց ոչ միշտ,-շարունակեց Հելենը:

- Ոչ բոլոր դուրս լողացող պատուհաններն են առաջարկում ծառայություններ: Քո հակավիրուսային ծրագրում նույնպես կարող են օգտագործվել դուրս լողացող պատուհաններ, որտեղ կգտնես և՛ քեզ համար կարևոր հաղորդագրություններ, և այնպիսի հաղորդագրություններ, որոնք պետք է արհամարհել: Նորից պետք է գործի քո առողջ բանականությունը:

- Իսկ եթե վստահ չե՞մ,-հարցրեց Աննան:

- Եթե կասկածներ ես ունենում, միշտ հարցրու՛,-պատասխանեց Հելենը:

- Իհարկե՛, նախքան առցանց համակարգում գնումներ անելը միշտ խորհրդակցի՛ր ծնողներիդ հետ: Ի վերջո նրանք են հոգում ընտանիքի ֆինանսական հարցերը: Դե ինչ, կարծու՛մ ես, որ պատրաստ ես եղբորդ զարմացնել,-հարցրեց Հելենը Աննային:

ԱՌՑԱԼՑ ԽԱՂԵՐ

Մինչ Աննան ու Հելենը խոսում էին այն մասին, որ ամեն փայլուն բան ոսկի չէ, Ալեքսը որոշեց օգտագործել իր սորամադրության տակ եղած կես ժամը՝ իր սիրած խաղը խաղալու համար: Հայրիկն ու մայրիկը, խաղով հետաքրքրված, խնդրեցին որ նա ցույց տա, թե ինչի մասին է այն:

Համարելով խաղը բավականին հետաքրքրաշարժ՝ նրանք երկուսն էլ առիթը բաց չթողեցին Ալեքսին հիշեցնելու այլ անձանց հետ առցանց խաղեր խաղալիս իր ինքնությունը գաղտնի պահելու մասին: Նրանք նաև ուզում էին իմանալ, թե ինչ խաղեր է խաղում իրենց որդին և մեղմորեն հիշեցրին նրան, որ երբեք առանց իրենց հարցնելու խաղեր չներբեռնի, քանի որ դրանից կարող է վնասվել համակարգիչը:

-Այդ ինչպե՞ս,-հարցրեց Ալեքսը:

-«Անվճար» կոչվող խաղերը երբեմն կարող են պարունակել թաքնված վիրուսներ, որոնք առանց հասկանալու կարող ես տեղադրել քո համակարգչում,-բացատրեց նրան մայրը:

Ո՞րն է քո սիրելի համակարգչային խաղը: Պարզիր՝ ծնողներդ գիտե՞ն արդյոք այդ մասին և կարո՞ղ են այն նկարագրել: Եթե նրանք ոչինչ չեն կարող հուշել, նախ նրանց բացատրի՛ր, իսկ հետո թո՛ղ, որ նրանք գրեն կարճ նկարագրություն: Արդյո՞ք ծնողներիդ համար ամեն ինչ պա՛րզ է:

ԻՄ ՍԻՐԵԼԻ ԽԱՂԸ

.....

.....

.....

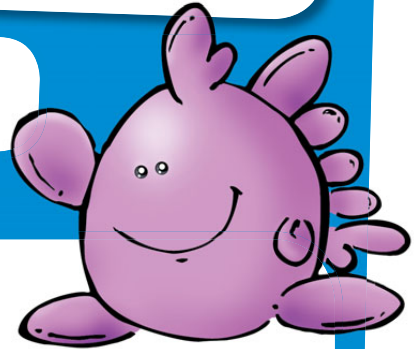
.....

.....

Բնչպիսի՞ն է քո գնահատականը տաս միավորանոց սանդղակով:

Այստեղ ծնողը պետք է տա երեխայի սիրելի խաղի կարճ նկարագիրը, իսկ երեխան պետք է պատկերի այն:

/10

.....

.....

.....

.....

.....

ՖԱՅԼԵՐԻ ՓՈՒԱՆԱԿՈՒՄ ԵՎ ՅԵՂԻՆԱԿԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ ©

Ալեքսի ու Աննայի մայրը պատրաստվում է տոնել իր ծննդյան օրը: Նա և հայրիկը ուզում են, որ երեկույթին լինի լավ երաժշտություն: Համակարգչով խաղալուց հետո ամբողջ ընտանիքը հավաքվեց հյուրասենյակում՝ քննարկելու երեկույթի հետ կապված հարցեր: Ալեքսը վիճում էր, որ համացանցից կարելի է բեռնել երգեր: Մայրիկը համաձայն էր նրա հետ, բայց ասում էր, որ իրենք չեն ուզում անօրինական կերպով երաժշտություն ներբեռնել. հարկավոր է հարգել ստեղծագործողների և կատարողների հեղինակային իրավունքը:

-Հեղինակային իրավունք, ի՞նչ է դա,-հարցրեց Աննան:

Մայրիկը փորձեց նրան բացատրել հետևյալ կերպ.

- Դա կարող է լինել երաժշտություն, ֆիլմեր, նկարներ, համակարգչային ծրագրեր և այլ բաներ, որոնք ստեղծվում են արվեստագետների, ծրագրավորողների և այլ մասնագետների կողմից: Այդ մարդիկ համարվում են հեղինակներ: Հեղինակներն իրենք են որոշում՝ ինչպես և ում կողմից պետք է օգտագործվեն իրենց ստեղծագործությունները:

-Երբ դու ինչ-որ բան ես ստեղծում, իրավունք ունես որոշել՝ տարածել՝ այն այլ անձանց շրջանում, թե ոչ,-ավելացրեց Հելենը:

-Եթե գրում ես երգ, Աննա՛, դու կարող ես այն փոխանցել այլ անձանց կամ հրապարակել համացանցում: Սկզբունքորեն դու իրավունք ունես տարածել այն փաստաթղթերը կամ ֆայլերը, որոնք ինքդ ես ստեղծել:

-Այդ դեպքում ի՞նչ կասես երաժշտության մասին, որը հասանելի է համացանցում,-հարցրեց Ալեքսը:

-Իրականում, այն երաժշտությունը կամ ֆայլերը, որ դու գտնում ես համացանցում մեծ մասամբ անօրինական պատճեններ են,-պատասխանեց Ալեքսի հայրը:

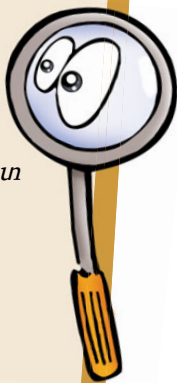
-Դա նշանակում է, որ ոչ մեկը իրական տերերից թույլտվություն չի խնդրել դրանք ցանցում տարածելու համար: Դա համարյա նույնն է, ինչ՝ մարդկանցից որևէ իր հափշտակելը կամ խանութ թալանելը... Միակ տարբերությունն այն է, որ այդ ամենը արվում է առցանց համակարգում:

-Բացի այդ, այն կայքերը, որոնց միջոցով մարդիկ երաժշտություն կամ ֆիլմեր են տարածում, որպես կանոն լի են վիրուսներով ու լրտեսածրագրերով,-ավելացրեց Հելենը:

-Բայց ես կարող եմ առաջարկել այնպիսի կայքեր, որտեղ դուք կարող եք փոքր գումարի դիմաց, երբեմն անգամ անվճար ներբեռնել երաժշտություն՝ չխախտելով որևէ օրենք:

ՅԵԼԵՆԻ ՈՍԿԵ ԿԱՆՈՒՆԵՐԸ

- Հիշե՛ք, որ համացանցից երաժշտություն և ֆիլմեր ներբեռնելը սովորաբար համարվում է անօրինական, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նման գործողությունների համար օգտագործվում է օրինական կայք
- Մի՛ վստահեք ձեր լսած այնպիսի տեղեկությանը, որը ՉՍՓԲՅ ԼԱՎՆ Է ճիշտ լինելու համար
- Հետևե՛ք ձեր համակարգչի պաշտպանությանը. արտոնագրված ֆայլեր ներբեռնելիս միշտ օգտագործե՛ք նորացված հակավիրուսային ծրագիր
- Ցանկացած ֆայլ ներբեռնելիս նախքան բացելը պահպանեք և զննեք այն:
- Անձանոթ կայքերից խաղեր մի՛ ներբեռնեք և միշտ միացրե՛ք հակավիրուսային ծրագիրը
- Ձեր անձնական էջը ստեղծելու, ակնթարթային հաղորդագրություններով շփվելու և համացանցային խաղեր խաղալու ժամանակ միշտ պահպանե՛ք ձեր գաղտնիությունը (մասնավորությունը)
- Անձնական տեղեկություններ պահանջող առցանց փաստաթղթերի հանդիպելիս, լրացրեք միայն լիովին վստահելի ձևաթղթերը:

- > Եթե կարծում եք, որ ինչ-որ ծառայության բաժանորդագրվելով ընկել եք խարդախների թակարդը, անմիջապես ասե՛ք այդ մասին ձեր ծնողներին. բոլորն էլ կարող են սխալվել
- > Փակե՛ք դուրս լողացող պատուհանները՝ սեղմելով աջ անկյունում գտնվող կարմիր խաչը: Երբեք մի՛ հետևեք այս պատուհանների հրահանգներին

ՅԵԼԵՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿԱԾ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀՂՈՒՄՆԵՐԸ

<http://www.pro-music.org>

Այստեղ դուք կարող եք օրինական եղանակով երաժշտություն ներբեռնելու հարյուրավոր կայքեր գտնել:

<http://www.webwise.ie>

Համաշխարհային սարդոստայնում կարող եզ օրինական եղանակով երաժշտություն ներբեռնելու կայքեր գտնել: Այս կայքերում երաժիշտները տեղադրում են իրենց գործերը, որպեսզի իրենց երկրպագուները ունկնդրեն և տեղեկանան համերգների և նոր ալբոմների մասին: Այստեղ դու կարող ես գտնել քո սիրելի երաժշտի, խմբի կամ ապրանքանիշի կայքը:

ՄՏՈՒԳԻՐ ԹԵ ՈՐՔԱՆ ԽԵԼԱՅԻ «ՆԱՎԱԿԱՐ» ԵՍ

- Առցանց խաղեր խաղալիս ես միշտ պաշտպանում եմ իմ մասնավորությունը՝ ստեղծելով ապահով անձնական էջ:
ԱՅՈՒՈՂ
- Ես խուսափում եմ ներբեռնել խաղեր պատահական կայքերից, որովհետև նրանք կարող են պարունակել վնասակար ծրագրեր:
ԱՅՈՒՈՂ
- Ես երբեք ցանցում չեմ լրացնում անձնական տվյալներ պահանջող փաստաթղթեր, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ ես լիովին վստահում եմ տվյալ աղբյուրին:
ԱՅՈՒՈՂ
- Ես երբեք ծնողներիս բացակայությամբ առցանց գնումներ չեմ կատարում:
ԱՅՈՒՈՂ
- Ես երբեք առանց ծնողներիս թույլտվության չեմ ներբեռնում «անվճար» հեռախոսագանգի երաժշտություն:
ԱՅՈՒՈՂ
- Համացանցից երաժշտություն ներբեռնելուց առաջ ես միշտ հետևում եմ հեղինակային իրավունքի կանոններին:
ԱՅՈՒՈՂ
- Նախքան ապրանքներ կամ ծառայություններ գնելը /պատվիրելը/ մենք համեմատում ենք դրանց գները տարբեր խանութներում առաջարկվող համապատասխան ապրանքների գների հետ:
ԱՅՈՒՈՂ
- Կասկածելի կայքերում դուրս լողացող պատուհանների հանդիպելիս ես միշտ դրանք փակում եմ՝ սեղմելով վերնի աջ անկյան կարմիր խաչը:
ԱՅՈՒՈՂ

- Ես երբեք իմ ստացած ֆայլերը առանց գննելու չեմ բացում:

ԱՅՈՒՈՉ

- Առցանց գնումներ կատարելուց առաջ ես և ծնողներս հնարավորության դեպքում նախընտրում ենք փորձարկել համապատասխան ապրանքները:

ԱՅՈՒՈՉ

Քանի՞ անգամ ես պատասխանել այո

9-ից 10 դրական պատասխան. Ծնորհավորում ենք: Դու գիտես՝ ինչպես ապահով զվարճանալ համացանցում: Շարունակի՛ր քո կանխարգելիչ գործունեությունը առցանց համակարգում և տեղեկացի ր վերջին նորություններին՝ այցելելով www.webwise.ie և www.safe.am կայքերը:

6-ից 8 դրական պատասխան. Շատ լավ է: Ինչպես երևում է, դու շատ բան գիտես առցանց խաղերի և ներբեռնումների մասին: Ավելի՛ն իմանալու համար այցելի՛ր www.webwise.ie և www.safe.am կայքերը:

Վեցից քիչ ճիշտ պատասխան. Քեզ հարկավոր է կատարելագործել քո գիտելիքները: Համացանցում նավարկելը կամ զվարճանալը հնարավոր է միայն այն դեպքում, երբ գիտես ապահովության կանոնները: Այս առումով տեղեկատվության լավ աղբյուր են www.webwise.ie և www.safe.am կայքերը:

Արդյո՞ք ճիշտ եք հասկացել

Լրացրո՛ւ՝ բաց թողնված բառերը... էթե կասկածում ես, նայի՛ր տեքստը.

- Հեռախոսագանգի մեղեդիները, պասսառները, m3 ֆայլերը, ավատարներն ու այլ նման ծառայությունները հազվադեպ են ..... լինում:
- Առցանց ..... լրացրեք միայն այն դեպքում, երբ հստակ գիտեք հավաքագրվող տեղեկատվության նպատակը:
- Համացանցում ապրանքները գովազդվում են և կարող են գնվել: Ուստի, էթե բանիմաց սպառող չեք, հեշտությամբ կարող եք .....
- Այն երաժշտությունը կամ ֆայլերը, որ գտնում եք համացանցում մեծ մասամբ ..... պատճեններ են:
- Փակե՛ք դուրս լողացող պատուհանները՝ սեղմելով աջ անկյան կարմիր .....
- Անձնական էջ ստեղծելիս, ակնթարթային հաղորդագորություններ փոխանակելիս կամ խաղեր խաղալիս միշտ պաշտպանե՛ք ձեր .....
- Սկզբունքորեն դուք իրավունք ունեք ..... այն փաստաթղթերը կամ ֆայլերը, որոնք ..... եք ստեղծել:
- Անձանոթ կայքերից խաղեր մի՛ ..... և միշտ գործարկե՛ք հակավիրուսային ծրագիրը: